

УДК. 338.2

Ю. М. Сафонов,
докторант, Херсонський національний технічний університет

АГРОТЕХНОЛОГІЧНІ І НАУКОВІ ПАРКИ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СИРОВИННИХ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена дослідженню діяльності науково-технічних структур, що забезпечують інтеграцію науки і виробництва; у статті представлена модель агротехнологічних, наукових парків та інших структур у системі забезпечення розвитку підприємств, підкреслена їх роль і можливості.

The Article is sanctified to research of activity of scientific and technical structures that provide integration of science and productions; present the model of aeromechanics scientific parks and other structures in the system of providing of development of enterprises, to underline their role and possibilities.

Ключові слова: агротехнологічні парки, наукові парки, сировинні підприємства, економічна обґрунтованість.

Key words: aeromechanics parkas, scientific parkas, raw material enterprises, economic validity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах гострої конкуренції і кризових ситуацій назріла потреба в принципово нових за формою організації і управління науково-технічних структурах, орієнтованих на забезпечення розвитку виробництва. Це зумовлено також необхідністю забезпечити інтеграцію інтересів колективів, власників, менеджерів, а також їх самостійність та узгодженість дій. Власне, інтеграційні процеси мають стати головним орієнтиром для практики реконструкції підприємств у напрямі об'єднання науки і виробництва з утворенням на певних територіях компонентів інноваційної інфраструктури.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню діяльності науково-технічних структур, що забезпечують інтеграцію науки і виробництва, присвятили свої праці О. Амоша, О. Басюк, Б. Буркинський, А. Гальчинский, В. Геець, Н. Глевацька, Б. Данилишин, А. Димкін, Н. Іванова, С. Ільєнкова, М. Коваленко, В. Мединський, В. Семиноженко, Д. Стеченко, В. Узун, К. Фрімен, В. Чеботарьова. В них переконливо доведено, що корпоративний принцип інтеграції науки і виробництва буде означати перехід економічних ланок на інноваційний шлях розвитку, тобто набуття здатності підприємств до постійного і безперервного функціонування в режимі інноваційного розвитку.

Цей важливий висновок науковців ще не повною мірою розкрито для умов діяльності під-

приємств сировинного комплексу текстильної промисловості України.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є окреслення стратегій, розробка і виконання системи планів, визначення ролі й можливостей агротехнологічних, наукових парків й інших науково-технічних структур у системі забезпечення розвитку зазначених підприємств. У зарубіжних країнах до таких науково-технічних структур відносять технополіси, технопарки, бізнес-інкубатори, наукові, технологічні, інноваційні центри та інноваційні банки тощо.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сьогодні в Україні технопарки — не єдиний реально функціонуючий в країні і суворо контрольований державою вид інноваційних структур. Нині немає загально визнаного поняття "технопарк", що, очевидно, зумовлено використанням таких різних термінів, як "технопарк", "науковий парк", "промисловий парк" і т. п.

У цілому, можна вважати, що технопарки — це регіональні системи науково-технологічного підприємництва, які створені на інтеграції діяльності вищих навчальних закладів та наукових установ, здійснюють фундаментальні дослідження у сфері нових технологій і прикладних науково-дослідних робіт для наукоємних виробництв та мають забезпечити комерціалізацію наукових ідей і технологічних нововведень [1, с. 296].

Із зарубіжною досвіду відомо, що ініціатора-

ми створення технопарків, як правило, були університети, тому спочатку мали назву "університетські технопарки". Мета їх створення — інтенсифікація процесу розробки і впровадження у виробництво новітніх технологій, підготовка висококваліфікованих інженерних та наукових кадрів і в кінцевому результаті перетворення освіти у високорентабельну та інноваційно привабливу сферу економіки.

Для кожної галузі сировинного комплексу текстильної промисловості повинні бути розроблені моделі інноваційного розвитку, узгоджені зі стратегічними пріоритетами розвитку галузі, сформовані детальні програми і операційні завдання з конкретним графіком їх виконання на рівні державних органів управління, вузів, наукових і науково-дослідних установ, підприємницьких структур.

Ці заходи повинні передбачати: створення бази даних прикладних наукових розробок інноваційної спрямованості наукових та вищих навчальних закладів регіону; впровадження кластерних моделей підприємницької діяльності; розбудову інституційної інфраструктури сприяння впровадженню інновацій, яка повинна включати: створення наукового технопарку в області; агротехнопарки у сільських районах; інформаційно-консультаційний центр з передачі інновацій (так званий центр трансферу технологій); регіональний галузевий фонд підтримки інновацій; інші інноваційні структури; запровадження системи підвищення кваліфікації управлінців та підприємців із менеджменту інноваційної діяльності [1, с. 131].

Враховуючи сільськогосподарський напрям економіки областей, де вирощується і переробляється текстильна сировина, можна сказати, що у їхньому соціально-економічному розвитку досить вагому позитиву роль може відіграти формування технопарків із сільськогосподарською спеціалізацією, тобто агротехнопарків (АТП).

Внутрішню структуру АТП умовно можна розділити на дві частини: "ядро" і "оболонка". "Ядро" агротехнопарку включатиме інкубатор агробізнесу; невеликі підприємства, фірми із виробництва і переробки сільгосппродукції, які або вийшли з інкубатора агробізнесу через свою масштабність, або перейшли з регіону на території агротехнопарка; дочірні підприємства великих фірм [1, с. 132].

В інкубаторі агробізнесу будуть інноваційні невеликі фірми і підприємства-початківці, які потребують підтримки саме на початковому етапі їх становлення. Саме невеликі фірми і підприємства інкубатора агробізнесу будуть одержувати максимальну підтримку (фінансову, матеріально-технічну, інформаційну, юридичну, в галузі менеджменту і маркетингу тощо) з боку команди менеджерів та інших сервісних фірм агротехнопарку. До складу "оболонки" АТП входять

сервісні фірми з комплексом послуг і підприємствами його "ядра".

Невеликі фірми "оболонки" агротехнопарку не будуть прямо пов'язані із виробництвом і переробкою текстильної сировини, але вони будуть контролювати діяльність виробничих "ланцюжків" між фірмами, переробними підприємствами, транспортними і торговими підприємствами.

Інкубатор агробізнесу буде об'єднувати фірми сільськогосподарського виробництва, малі підприємства первинної переробки сировинної продукції і невеликі підприємства з виробництва готової продукції. Дана конструкція агробізнесу агротехнопарку сполучатиме в єдину економічну мережу сільськогосподарське виробництво і переробне виробництво. При цьому фірми і малі підприємства в економічній мережі будуть взаємопов'язаними і взаємозалежними одне від одного. Мережі встановлюватимуть зв'язок із відповідними підприємствами транспортного обслуговування і безпосередньо групами споживачів внутрішнього і зовнішнього ринку.

В АТП формуватимуться структури простого і складного сервісного обслуговування невеликих фірм і підприємств інкубатора агробізнесу. Це створить можливість за допомогою невеликих фірм і підприємств переробної промисловості здійснити спеціалізацію, а також їх кооперацію в єдину економічну мережу в рамках агротехнопарку.

Слід відмітити той факт, що за допомогою сервісних фірм досягатиметься формування сектора підприємців у агропромисловому комплексі, проводитиметься їх навчання, перепідготовка, надаватимуться різні консультації і послуги. Команда агротехнопарку координуватиме діяльність сервісних структур у напрямі надання підприємцям і фермерам послуг у галузі маркетингу і менеджменту, що, як правило, є слабким місцем у підприємців-початківців.

Команда менеджерів АТП забезпечуватиме надання інформаційних послуг підприємцям і фермерам інкубатора агробізнесу. Для цього необхідно створити комп'ютерну телекомунікаційну агромережу (Агронет).

Створення АТП призведе не лише до розширення кількості фірм і підприємств агропромислового комплексу, а й до підвищення конкурентоспроможності малих і середніх фірм, які працювали в даному секторі.

Таким чином, у рамках агротехнопарка буде реалізуватись закінчений цикл:

- виробництва текстильної сировини;
- первинної переробки сировини;
- виробництва готової продукції (волокна тощо);
- зберігання продукції;
- транспортування продукції;

- сертифікація готової продукції;
- реклама;
- реалізація готової продукції.

Отже, за допомогою агротехнопарку створюватимуться умови для розвитку наукових кадрів, зближуватимуться сільськогосподарське виробництво і переробна промисловість; організовуватимуться спеціалізовані агропромислові комплекси; в сільських районах розвиватиметься переробна промисловість; формуватиметься сектор малого агропромислового підприємництва; зменшуватимуться витрати і втрати на транспортування продукції та площі приміщень для зберігання сировини, первинної продукції тощо; формуватиметься економічна взаємопов'язана мережа від сільськогосподарського підприємства до текстильного підприємства. Все це в цілому забезпечуватиме зростання конкурентного рівня робочої сили через зростання потреби в таких працівниках і створення умов для їх розвитку.

Прикладом практичної реалізації ідеї агротехнопарків може бути агротехнопарк в с. Оброшино Пустомитівського району Львівської області, створений на базі НДІ землеробства і тваринництва Західного регіону УААН.

Світовий досвід підтверджує, що сучасне агротехнологічне виробництво може базуватися лише на процесі інтеграції наукових, інноваційних і виробничих підприємств різних типів. Науково-технічний прогрес рухається нині не з розрізненими підприємствами, а з їхніми об'єднаннями, групами, кластерами й мережами, горизонтальними, вертикальними й регіональними зв'язками.

Кластерний підхід є оптимальною основою для створення нових форм об'єднання знань, стимулюючи виникнення нових науково-технічних напрямків та їхніх комерційних додатків, підтримуючи сферу освіти, університетську науку й венчурний бізнес. В основі інноваційних кластерів — створення "мереж знань", що представляє собою локальні (територіальні) зони інноваційного розвитку та розробки інноваційних продуктів й новітніх технологій. Складають такі кластери об'єднання географічно локалізованих та взаємозв'язаних підприємств, науково-дослідних інститутів, освітніх закладів, конструкторських бюро, об'єктів інфраструктури та інших установ, що доповнюють одне одного та підсилюють стратегічні конкурентні переваги окремих учасників, кластера в цілому. Таким чином, на ринку, у т.ч. й зовнішньому, конкурує не окреме підприємство галузі, а галузевий зовнішньоекономічний комплекс.

Окрім формування інноваційних галузевих кластерів, слід відзначити можливість і доцільність створення і міжрегіональних та транскордонних форм. До того ж успішні приклади такого співіснування у світовій практиці є. Але в Україні цей напрям майже не розглядається, що суттєво обме-

жує потенційні можливості прикордонних регіонів і підприємств їх сировинного комплексу. Це дозволяє визнати транскордонні інноваційні кластери потенційними й незадіяними резервами інноваційного розвитку регіону, створення яких дозволить інтенсифікувати транскордонне співробітництво та підвищити ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємств регіону.

В умовах інституціональних перетворень і, відповідно, зміни фінансування науково-дослідних установ і робіт виникає новий інтерес та нові принципи співробітництва науки і промислових підприємств. Створюється ситуація, коли для збереження конкурентоспроможності промислового підприємства особливо важливою стає інформація про досягнення та використання як прикладних, так і фундаментальних досліджень. У свою чергу, науково-дослідні установи академічного і вузівського секторів науки мають свої інтереси для безпосереднього співробітництва з промисловими підприємствами, які базуються на необхідності пошуку джерел фінансування фундаментальних і науково-прикладних робіт, можливостей одержання прибутків від комерціалізації результатів наукових досліджень. Для вузівської науки це ще й шлях для створення сприятливих умов для працевлаштування молодих спеціалістів, яких вони готують. Крім цього, розвиток ринкових відносин спонукає до розширення використання таких форм співробітництва, як надання консультацій, довгострокові контракти з фірмами на проведення досліджень у визначеній пріоритетній галузі. Отже, інституціональні умови і зміни, що відбуваються в системі фінансування в усіх секторах науки, вимагають утворення різноманітних форм інтеграції науки з промисловістю, які можна віднести до типу територіальних науково-промислових комплексів з особливостями їх функціонування в ринковому середовищі та розгалуженої інноваційної інфраструктури.

Останнім часом у вітчизняній літературі з'являється все більше досліджень про нову форму об'єднання науки і виробництва — наукові парки. Хоча вперше ідея створення наукового парку була реалізована у 1951 році віце-президентом Стенфордського університету Фредеріком Терманом, який на базі даної установи створив небачене до тієї пори об'єднання — симбіоз університетських структур і фірм, що працюють у сфері високих технологій. Ідея була проста — зробити університетську науку і наукоємну промисловість ближчою одна до одної. Зараз наукові парки є у всіх університетах США, а також у провідних університетах Західної Європи [2, с. 163]. Автор вважає, що "японське чудо" теж відбулося завдяки діяльності саме наукових парків, які вивели наукоємну продукцію Японії на перше місце у світі.

Узагальнюючи світовий досвід організації

діяльності цієї форми ринкової інфраструктури, С. Попов визначає її як науково-виробничий територіальний комплекс, що включає в себе компактну виробничу зону, в якій на умовах оренди розміщуються малі наукоємні фірми. В більш широкому сенсі — це центр із розробки і виробництва наукоємної продукції [2, с. 163].

Автор постійно наголошує, що продуктом діяльності наукового парку є тільки наукоємна продукція. Хоча тільки той факт, що наукові парки створюються при всіх університетах, свідчить про те, що це все-таки організаційна форма інфраструктури, що має забезпечити швидке впровадження результатів будь-яких наукових досліджень у виробництво.

Вітчизняні законодавці не залишилися осторонь від світового процесу розвитку наукової інфраструктури і в червні 2009 року прийняли Закон України "Про наукові парки" [3]. Законом визначається, що науковий парк — це юридична особа, що створюється з ініціативи вищого навчального закладу та/або наукової установи шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розробки і виконання проектів наукового парку (ст. 1). Метою створення наукового парку є розвиток науково-технічної та інноваційної діяльності у вищому навчальному закладі та/або науковій установі, ефективного та раціонального використання наявного наукового потенціалу, матеріально-технічної бази для комерціалізації результатів наукових досліджень і їх впровадження на вітчизняному та закордонному ринках.

Отже держава відкрила ще один шлях для прискорення впровадження результатів наукових досліджень у виробництво, що відповідає ринковим принципам взаємовідносин і який довів свою ефективність у багатьох країнах світу.

ВИСНОВКИ

При створенні наукового парку враховуються й науковий потенціал, напрацьований ученими даного університету, й ринкові потреби виробництва того чи іншого продукту у регіоні розміщення університету, й інші чинники. З огляду на ці чинники, на сьогодні, на нашу думку, можливо розглядати такі варіанти створення наукових парків у сировинному комплексі текстильної промисловості України: при Інституті луб'яних культур НААН України з вирощування і переробки льону-довгунця і конопель; при Херсонському національному технічному університеті — з переробки льону олійного і бавовнику; при Житомирському державному агроєкологічному університеті — з вирощування льону-довгунця; при Луцькому національному технічному університеті — з механізації збирання льону; при Інституті землеробства НААН України (с. Чабани Київської області) — з вирощування льону-довгунця; при Інституті зро-

шуваного землеробства південних регіонів України НААН України (м. Херсон) — з вирощування південних конопель тощо.

Наприклад, засновниками наукового парку в частині переробки льону олійного при Херсонському національному технічному університеті, крім, власне, університету як розпорядника інтелектуальної власності з технологій первинної переробки льону олійного, обладнання лабораторій для наукової діяльності, можуть також стати: державне дослідне господарство "Асканія" НААН України (с.Таврійське Чаплинського району Херсонської області) — розпорядник виробничих приміщень, обладнання для первинної переробки льону, техніки й інвентарю для вирощування і збирання льону, лабораторій для наукової роботи, земель для організації спеціалізованих підприємств із переробки льону і насіння; ВАТ "Цюрупинський целюлозно-паперовий комбінат" — власник виробничих приміщень, лабораторій, обладнання для переробки льону; інші зацікавлені у даному виді бізнесу підприємства і організації.

Без сумніву, наукові парки стануть ефективною формою співпраці бізнесу й науки. Закон [3] стане надійною основою для правових економічних, організаційних відносин, пов'язаних із їх створенням та функціонуванням, для інтенсифікації процесів розробки, впровадження, виробництва й реалізації інноваційної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках текстильної сировини.

Література:

1. Глевацька Н.М. Інноваційна політика регіону як чинник забезпечення зростання конкурентоспроможності робочої сили / Н.М. Глевацька // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки. — Кіровоград, КНТУ, 2006. — Вип. 10. — Ч. I. — С. 130—133.
 2. Попов С.Ф. Научные парки: перспективы развития в Украине / С.Ф. Попов // Збірка тез I Міжнародної наук.-практ. конф. ["Економіка та фінанси в умовах глобалізації: досвід, тенденції та перспективи розвитку". Т. III], (Макіївка, 22—24 квітня 2009 р.) / М-во освіти і науки України, Макіївський економіко-гуманітарний ін-т. — Макіївка: Макіївський економіко-гуманітарний ін-т, 2009. — С. 161—165.
 3. Закон України "Про наукові парки" від 25 червня 2009 року № 1563-VI. — Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
 4. Enright M.J. Surrey on the Characterization of Regional Clusters: Initial Results Working Paper, Institute of Economic Policy and Business Strategy: Competition Program, University of Hong Kong, 2000.
 5. Flowcs-Willams I. The role of Cluster Facilitators. TCI preparatory Course, Gothendurg, 16.09.2003.
- Стаття надійшла до редакції 17.01.2011 р.